

وقتی «گردان» در پایتخت به خط شد

■ موضوع: مجله گردان
■ ویژگی: نخستین نشریه تخصصی ورزش در تهران

در دوره پهلوی اول که باشگاه‌های ورزشی یکی پس از دیگری در تهران فعالیتشان را شروع می‌کردند و تیم‌های ورزشی از دل باشگاه‌ها تشکیل می‌شدند، ضرورت انتشار نشریه‌ای که اخبار و اتفاقات روز ورزشی را به اطلاع مردم پایتخت برساند به شدت احساس می‌شد.

ابراهیم افشار، روزنامه‌نگار و تاریخ‌نگار ورزشی می‌گوید: «حد فاصل سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۱۰ بر یکی مجله‌ها یک یا ۲ صفحه را به خبرهای ورزشی اختصاص می‌دادند اما فقدان نشریه‌ای که علاوه بر اخبار، تحلیل‌های تخصصی به مخاطبان ارائه دهد احساس می‌شد. در چنین حال و هوایی، میرمهدی ورزشنده که از او به عنوان پدر ورزش‌های مدرن ایران نام می‌برند و پایه‌گذار بسیاری از رشته‌های ورزشی در تهران بود برای انتشار یک مجله تخصصی به صرافت افتاد.

مرحوم ورزشنده بر این باور بود که کیفیت مطالب نشریه مورد نظرش باید به گونه‌ای باشد که علاوه بر هواداران معمولی ورزش، بر میان راهم سیراب کند و افراد با تجربه حوزه ورزش با خواندن این مطالب، فوت و فن مربیگری را بیاموزند. انتشار نشریه ورزشی، یکی از ایده‌های بلندپروازانه ورزشنده برای همکاری کردن ورزش در پایتخت بود و سرانجام در سال ۱۳۰۱ از تشکیلاتی به نام «شورای عالی معارف» مجوز انتشار یک مجله ورزشی را دریافت کرد. نام این نشریه در هیچ منبع مکتوبی ثبت نشده و حتی یک نسخه از آن در کتابخانه ملی و کتابخانه‌های خصوصی موجود نیست.»

حدود ۶ سال بعد از این ماجرا، یک نشریه ورزشی به نام «مجله ورزش» در تهران منتشر شد که دست بر قضا از این نشریه هم نسخه‌ای باقی نمانده اما نام آن در «فهرست مطبوعات ایران» دیده می‌شود. سیدفرید قاسمی، محقق و پژوهشگر تاریخ مطبوعات ایران، بر این باور است که «مجله ورزش» همان نشریه متعلق به میرمهدی ورزشنده است که بنا به دلایلی انتشار آن از سال ۱۳۰۱ به سال ۱۳۰۷ موقوف شده است. ماجرای انتشار نخستین نشریه تخصصی ورزش در تهران به همین جا ختم نمی‌شود و برخی منابع از «این ورزش» که سال ۱۳۱۴ به سردبیری ناظرزاده کرمانی و با هزینه باشگاه شمع منتشر شد به عنوان نخستین مجله ورزشی پایتخت نام می‌برند. ابراهیم افشار، اطلاعات تازه‌ای درباره انتشار نخستین نشریه تخصصی ورزش در تهران ارائه می‌دهد: «قبل از انتشار مجله ورزش، نشریه دیگری به نام «گردان» در سال ۱۳۰۱ منتشر شده که نخستین نشریه تخصصی ورزش به شمار می‌رود. از این نشریه هیچ نسخه‌ای آرشیو نشده و نسخه‌های قدیمی آن در کتابخانه‌های معتبر هم موجود نیست.»

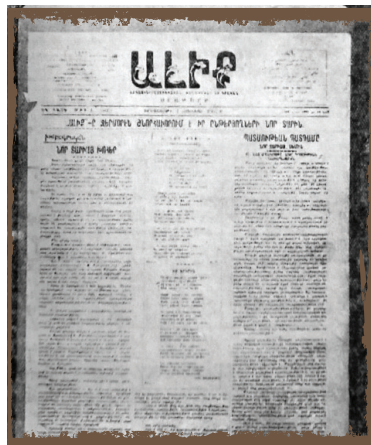
متولدان یک نهضت پرافتخار

از ۱۰۰ روزنامه در نهضت مشروطه شکل گرفت که مهم‌ترین روزنامه‌های تهران شامل حبل‌المتین، تهران، صوراسرافیل، صبح صادق، مساوات، مجلس و ندای وطن بود. نشریه صوراسرافیل، بعد از صدور فرمان مشروطه متولد شد و جهانگیر خان شیرازی و قاسم‌خان تبریزی با حضور و قلم تأثیرگذار علی‌اکبر خان قزوینی (دهخدا) آن را منتشر کردند. بعد از صدور فرمان مشروطه، طبق موازین جدید، هر ایرانی می‌توانست با درخواست امتیاز روزنامه، به راحتی مجوز چاپ و نشر یک نشریه را دریافت کند. این اتفاق باعث شد تا نشریات با آزادی عمل بیشتری، مستقل از حکومت و به صورت مردمی محتوا منتشر کنند و در راستای آگاهی عمومی مردم گام بردارند. در این برهه از زمان،

مطبوعات جایگاه ویژه‌ای در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی پیدا کرد و نویسندگانی دغدغه‌مند و مردمی ظهور کردند؛ نویسندگانی که منافع جامعه و مردم در نوشته‌هایشان در اولویت قرار می‌گرفت. صوراسرافیل هم در این عرصه از حکومت مشروطه دفاع می‌کرد و در مسیر آگاهی و روشنگری منتشر می‌شد و آرمان عدالت‌خواهی و جنبش ملی را در سراسر ایران گسترش می‌داد. بیطرفان می‌گوید: «این روزنامه آزادی و دموکراسی را به عنوان عوامل رشددهنده یک جامعه و یک کشور با زبانی روان و ساده به مردم معرفی می‌کرد. شماره نخست هفته‌نامه صوراسرافیل، خردادماه ۱۲۸۶ در ۸ صفحه و در قطع وزیری با شمارگان ۵۰۰ نسخه منتشر شد.»

■ موضوع: روزنامه‌های دوران مشروطه
■ ویژگی: مجوز انتشار ۱۰۰ نشریه در یک دوره تاریخی

پس از نهضت مشروطه، به دلیل ایجاد فضای باز سیاسی، نشریات فراوانی در اقصی نقاط ایران منتشر شد. درباره تعداد روزنامه‌ها قطعیت وجود ندارد، چرا که از آنهایی هم که باقی مانده‌اند، بسیاری تک شماره است و برخی‌ها هم به مرور زمان از بین رفته‌اند. محمد بیطرفان، محقق و رئیس انجمن علمی تاریخ استان تهران، در این باره می‌گوید: «نمی‌توان با قطعیت گفت که چه تعداد نشریه در دوران مشروطه منتشر می‌شد، اما در یک برآورد کلی می‌توان گفت بیش

روزنامه ۹۴ ساله پایتخت

■ موضوع: آلیک
■ ویژگی: نخستین روزنامه مهاجران ارمنی و دومین روزنامه قدیمی تهران

وقتی جمعیت ارمنه تهران به میزان قابل‌اعتنایی رسید، جای خالی نشریه‌ای که اخبار و حوادث روز داخل و خارج از کشور را به زبان ارمنی منعکس کند احساس شد. روزنامه آلیک در چنین فضایی به چاپ رسید و خیلی زود جای خودش را بین معدود نشریات دوره پهلوی اول باز کرد.

آلیک در سال ۱۳۱۰ متولد شد و هیأت تحریریه آن در یکی از ساختمان‌های قدیمی خیابان لاله‌زار شروع به کار کرد اما ساختمان اصلی بارها جابه‌جا شد تا به حوالی خیابان سهروردی رسید. آراوانسیان، عضو هیأت تحریریه روزنامه آلیک، درباره ماجرای تأسیس این روزنامه می‌گوید: «در دهه ۲۰ میلادی چند هفته‌نامه و ماهنامه برای ارمنه منتشر می‌شد اما چاپ روزنامه آلیک در سال ۱۹۳۱ یک اتفاق تازه بود و جامعه ارمنه را از اخبار و اتفاقات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی به صورت روزانه آگاه می‌کرد. البته آلیک هم ابتدا به صورت هفته‌نامه و بعدها به صورت دوروزنامه و در نهایت به شکل روزنامه به چاپ رسید.»

نخستین روزنامه ارمنه در بدو حیات با مشکلات مالی مواجه بود اما از سال ۱۹۵۰ مورد حمایت گسترده جامعه ارمنه قرار گرفت و در تیراژ نسبتاً بالا چاپ شد. این روزنامه که به زبان ارمنی منتشر می‌شود، در مقاطع مختلف تاریخی با اکثریت مردم همراه بوده و در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی هم به اعتصاب

حرف‌نویسی روزنامه آلیک

در خیابان ۳۰ تیر را به نسخه‌های قدیمی این روزنامه اختصاص داده‌اند. آلیک روزنامه ۹۴ ساله‌ای است که تاکنون فقط ۳ بار لوگوی آن تغییر کرده است.